

KRASSÓ GYÖRGY 1956-OS PERE

TRIAL OF GYÖRGY KRASSÓ IN 1956

ABSTRACT

The events in Hungary turned into a tragic epoch after the Soviets occupied the country on the 4th of November 1956. György Krassó (1932-1991), who unarmed took part in the seize of the Hungarian Radio on 23, October 1956, begun to produce illegal pamphlets after 4 November, 1956. During the uprising, he was arrested by the secret police between 25 and 30 October, and was threaten by martial law, but thanks to the early success of the revolution, he regained his freedom. On the 15th of November he was arrested again, the machinery which was out of revenge, prosecuted him. While the government took enough time to consider the steps against Imre Nagy, the former prime minister, the acts again Krassó was without hesitation: he was taken straightway to prison. For the producing the pamphlets he initially was suspected committing incitement, but finally, because of his sanguine character, and his intransigent attitude against János Kádár, he went on trial because of conspiracy. The difference between the two in terms of penalties was enormous. At first instance he got seven years, at second he got ten years of custodial sentence, although he was released by „General Pardon” in 1963.

His process took almost one year, during it all his acts was rigorously investigated, neglecting the fundamental, conflicting dilemma, that one party considered the events of 1956 as a popular uprising, while according to the other side it was a counter-revolution. One can not be held accountable for the vivid contain of the pamphlets, while he is at mercy of the political power. He was not sneaky, but on the other hand one can not expect him to make sacrifices, or acting as a hero. Our task is to credibly reconstruct the circumstances. Krassó became one of the most vehement and loudest enemy of Kádár, who cemented his power with bloody hands. Krassó's trial in 1956 was only a start.

1. Bevezetés

Krassó György (1932–1991) teljes politikai szerepvállalásának kiindulópontját képezik az 1956. októberi események. Ezért különösen fontos az 1956-os perének a megvizsgálása; rekonstruálhatók belőle a forradalom idején vele történtek, és ekkor forrt ki politikai álláspontja is, melyhez aztán hű maradt élete végéig.

A részletek, lényeges tények az egykor leírt sorok közt megbújva. Az első helyen álló elsődleges forrás, a dokumentum, amely tartalmilag a magyar 1956-os forradalom kitörésétől, október 23-tól, Krassó György másodfokú ítéletének kihirdetéséig tartó – 1957. szeptember 25. – időintervallumra vonatkozik. Budapest Főváros Levéltárában 1997 októberé óta kutatható több mint négyszáz oldalas peranyaga.¹

* Kinda Gabriella PhD, Andrásy Gyula Német Nyelvű Egyetem, Budapest.

2. A letartóztatás

Krassó Györgyöt sokan látták Budapest utcáin röpiratokat osztogatni,² talán ezért tartóztatták le korán, 1956. november 15-én. A helyszínen, a Nádor utca 19. szám alatt, ahol szüleivel együtt élt, aprólékos házkutatást végeztek. Tizen vizsgálták át a lakást és a hozzá tartozó pincét, ebből hárman magyarok, a többiek szovjetek voltak, a jelentésen Molosenko ezredes neve szerepel. Mégis az állt benne, hogy „Krassó Györgyöt 1956. november 16-án az V. kerületben tartott ház-ellenőrzés során a magyar őrző letartóztatta.”³

Krassó az elsőfokú tárgyaláson előadta, hogy ő maga nyitott ajtót a nyomozóknak, akik egyből azt kérdezték, hogy „hol van a sokszorosítógép?”⁴

A házkutatás több óráig tartott, a jelentés is 1956. november 16-i keltezésű. Eörsi István interjújában⁵ arról számol be, hogy Krassóéknál a házkutatásra éjjel 11 és 2 óra között került sor, és hogy „a 15 féle röpcédulát” Gyuri újra és újra megszámloltatta, azzal hogy hiba csúszott be. Krassó tehát igyekezett lefoglalni és elfárasztani a nyomozókat, hogy ne kutakodjanak a sokszorosítógép után. A pincébe Krassó György anyja, Szőke Katalin ment le velük, és csak külföldi valutát találtak staniol papírba csomagolva. Ez nem volt jelentős összeg, részben már érvénytelen bankjegyek voltak, azok rejthették oda, akik 1944-ben a lakásukban laktak.⁶ Ennek is eltűnt egy része, amit Krassó nem hagyott szó nélkül.⁷ Mindenesetre devizagazdálkodással nem gyanúsították meg.

Krassón kívül őrizetbe vették első feleségét, akitől 1960-ban vált el, Lipták Józsefet,⁸ és Oltványi Ambrust.⁹

Őrizetbe vétele után az V. kerületi rendőrkapitányságra vitték, majd az V. kerületi szovjet parancsnokságra, onnan a Szovjet városparancsnokságra szállították, végül 1956. november 16-án este 8 órakor érkezett meg a Fő utcai vizsgálati fogságba.¹⁰

3. A szovjet vizsgálati fogságban

Az 1956-os események után a letartóztatottak szovjet vizsgálati fogságba kerültek. Krassót elsőször 1956. november 20-án hallgatták ki, majd még további öt alkalommal, de ezek időpontja nem lett feljegyezve.

De miért bocsátották szabadon pár nap múlva a Krassó Györggyel együtt letartóztatottakat?

Krassó kihallgatásaiban kezdettől fogva igyekezett másokat védelmezni. „A Kádár kormány ellen irányuló röpcédulákat és felhívásokat egyedül terjesztettem. A budapesti lakosok közti terjesztés céljából egy László nevű diáktól kaptam. Többé senkivel a röpcédulák terjesztésében (...) nem volt kapcsolatom.”¹¹

Krassó György egy fikciót alkalmazott, önmagát egy László nevű diákkal kettőzte meg és az alteregójára hárította a röplapok készítését és sokszorosítását, mindazt, amit ő maga tett 1956. november 4-e után egészen a letartóztatásáig. Ily módon tagadta le, amit veszélyesnek ítélt. A röplapterjesztést beismerte, különben nem tudta volna megmagyarázni a házkutatáskor megtalált mintegy 1000 darab röplapot sem.

Krassó konspirációs okokra hivatkozott: mások nem tudnak a László nevű diákról. Ez magyarázat és védelem egyben, véghezvihetővé teszi a kiagyalt félrevezetési tervét.

Krassó György kezdeti kihallgatásain elérte, hogy a vele együtt letartóztatott személyeket szabadon bocsássák. Ezen túlmenően arra törekedett, hogy ne tudjanak szervezkedést rábizonyítani. Az izgatás vádja, ami röpcédula-terjesztésért fenyegette, pár hónapos, de semmiképp sem súlyos börtönbüntetést helyezett számára kilátásba.

A Magyar Jövő október 31-i számában megjelent Krassó cikk, a Hat nap az ÁVH fogságában, alapján a fegyveres harcokban való részvétele került előtérbe. Elsősorban azt akarták tudni, hogy lőtt-e a szovjet katonákra. „Csupán a Studiót védő ávosokra lőttem, az oroszok elleni harcokban nem vettem részt. A cikkben tényleg azt írtam, hogy részt vettem az oroszok elleni harcokban, de ez nem felel meg a valóságnak. Bizonyos általánosításokat tettem.”¹² A levegőbe lőtt a pár percre kölcsönkapott fegyverrel, ebben tisztázta magát. Szintén ennek a cikknek a kapcsán terelődött a figyelem 1956. október 24-i letartóztatására, amikor fosztogatás miatt statárium elé akarták állítani. Krassó beismerte, hogy eldobtak tőle egy pisztolyt és töltényeket, és azt állította, hogy a születésnapjára szüleitől kapott ballonját és cipőjét vették el tőle. Ennek az ügynek lesz a perbeli következménye a lopási vád.

4. A magyar vizsgálati fogságban

1957. január 1–3. között a Budapesten megtartott kommunista csúcstalálkozó után, melyen a szovjet, a magyar, a román, a csehszlovák és a bolgár pártvezetők vettek részt, történt meg a politikai foglyok átadása a magyar nyomozóhatóságoknak. Mindenesetre Krassó két hónapra szóló előzetes letartóztatását 1957. január 10-én már a magyar nyomozóhatóságok rendelték el. Krassó azt remélte, hogy a börtönben a magyar bánásmód a szovjetnél jobb lesz, de e tekintetben komoly csalódás érte, azt viszont elismerte, hogy a higiéniai körülmények javulást mutattak.¹³

A zárkaügynököt, Bükkös Vilmos 55 éves nyomdászt is már ők vetették be. 1957. január végén, február elején saját vallomása szerint öt napig, Krassó vallomása szerint 8 napig voltak zárvatársak. Egyértelmű, hogy Krassó bedőlt a nyomozói trükknek, jártatta a száját Bükkös Vilmos előtt, aki haladéktalanul továbbadta az információkat.

Finomságok is kiderülnek a nyomozásról, Krassót helyezték át az ügynök zárkájába és nem fordítva. Pontos leírást kapunk Krassó röplapterjesztési technikájáról is. Sorban állók közt osztogatta, a zsebében csak egy párat tartott, úgy adta oda, mintha csak kicsiben csinálná, bizalmat sugárzott az elfogadók felé. Ha rajta akarnák kapni, elszaladhatta, a nagyobb menysiségű röplapot szatyrostul eldobhatta, elrejtette, ha éppen pár pillanatra szem elől tévesztik. Az ügynök szatyrot és kosarat egyaránt emlegetett, de Krassónak inkább a szatyor volt a műfaja, az 1980-as években, a szamizdatos időkben is azt használt.

Krassó elsőfokú tárgyalásának jegyzőkönyvéből az derül ki, hogy Bükkös Vilmos 1957. február 15-én szabadult, csak nyolc hétig volt előzetes letartóztatásban, de azt állította, hogy „nem azért kerültem ki a börtönből, mert ezt vagy azt elárultam, hanem mert ártatlan voltam”¹⁴.

5. A vádirat

A Budapest Főváros Ügyészsége Krassó György ügyében 1957. május 13-án nyújtotta be az 1957. Bül. 760. számú vádiratot. Eredetileg dr. Götz János, majd dr. Gönczi György neve merült fel ügyészként, de végül Kádár Ignác kapta meg a feladatot. A vádirat arról tanúskodik, hogy Krassóval kapcsolatban meghoztak két lényeges döntést; szervezkedéssel vádolják és különálló pere lesz.

Krassó György az '56-os forradalom politikai megtorlásának ideális vádlottja volt, egyrészt mert értelmiségi származása folytán osztályidegen volt, másrészt mert lumpen elemnek is minősült,¹⁵ hiszen annak ellenére, hogy kitanulta az esztergályos szakmát, semmifé-

le állandó termelőmunkát nem végzett. „A jobboldali Párt és Kormányellenes nézeteit, valamint a destruktív magatartását a pártból, valamint az egyetemről történt kizárása után sem változtatta meg. Az akkori nézeteit továbbra is vallotta és hangoztatta. Ilyen szellemi beállítottság után jutott el 1956. október 23-ához, majd az ezt elkövető eseményekhez, amikor tevékenyen részt vett a népi demokratikus államrendszer megdöntésére irányuló szervezkedésben és ezt a tevékenységét folytatta az 1956. november 4-ét követő időszakban is, egészen a letartóztatásáig.”¹⁶

A jobboldalin túlmenően már a vizsgálati szakaszban megjelent az anarchista kifejezés Krassóval kapcsolatban. Mégpedig elég szerencsétlenül, ugyanis a tanúként kihallgatott Kőműves László¹⁷ felhozta, hogy Gyurkó László,¹⁸ aki szintén tanú volt, Krassót korábban anarchistának nevezte.¹⁹ A kifejezés az eljárás során többször felbukkant.

A szovjet nyomozóhatóság tehát túlteljesített és két „László nevű diákot” talált. Arra semmilyen magyarázat nincs, hogy Krassó miért éppen a László nevet választotta, ha már tényleg kapcsolatban állt velük. Hiába tagadta le mindegyikük, hogy a másikat ismeri, a kapcsolatok mégis kiderültek. Tartalmilag viszont semmit sem vallott rájuk.

A vádirat legfontosabb célja volt, hogy Krassóból tudatos ellenforradalmárt csináljon. A vádirat következetesen ferdített, de nem abban az értelemben, hogy kitalálta az egyes momentumokat, hanem abban, hogy előre megtervezettnek és ellenséges szándékúaknak állította be azokat.²⁰

A hozzáállásnak, hogy a kitervelt lépéseket az „ellenforradalmárok”, mint résztvevők pusztán csak megvalósították, van magyarázata. A tervgazdaság. A párt utasításai átszöttek a mindennapokat, és látványosan nem tanultak Rákosi és Sztálin bűneiből. Valószínűleg hitték, hogy csak a megvalósításba becsúszott hibák okozzák a gondot, és nem a rendszer egésze hazug és kivitelezhetetlen. Krassó viszont a vele történtek alapján leszámolt a kommunizmus eszméjével is.

A vád súlyossága Krassó jellemével, az eljárás alatti magatartásával is összefüggésbe hozható. A vádirat ugyanis megállapítja, hogy Krassó „a nyomozás során nemzeti hősnak tüntette fel magát”,²¹ „az öt kihallgató nyomozótisztet”²² Kádár pribékjének nevezte, és felelősségre vonással fenyegette meg őt”.²³

A vádirat a BHÖ. 1 pont 2. bek. alapján a népi demokratikus államrendszer megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, valamint a népi demokratikus államrendszer megdöntésére irányuló felhívás büntetést vetette fel, egyrészt mert „1956. október 23-án részt vett a tüntetésben, valamint a rádió elfoglalásában, a fegyveres harcokban”²⁴ másrészt mert „november 4-ét követő időszakban nagymennyiségű röplapot készített és terjesztett, melyekben a Forradalmi Munkás Paraszt Kormány megdöntésére, végsőkéig kitarító sztrájkra, a Szovjet hadsereg, valamint a karhatalmi szervek elleni fegyveres harcra hívta fel a lakosságot”.²⁵

A vádirat indítványozta a tárgyalás során kívüli kitűzését, és az előzetes letartóztatás meghosszabbítását. A vádirat keletkezése előtt, 1957. április 16-án már áthelyezték a Budapesti Megyei Börtönbe, amiből egyrészt előrelátható volt, hogy súlyosabb börtönbüntetésre számíthat, másrészt volt egy gyakorlati oka is, helyet csináltak Nagy Imrének.²⁶

Krassót izgatással gyanúsították, és csak a vádirat olvasásakor szembesült a szervezkedés vádjával. A vádirat nem fogalmazott egyértelműen, nem világos, hogy szervezkedés az október 23-i eseményekben való részvételéért vagy a november 4-e utáni tevékenységéért vádolták-e?

Május 28-i keletkezésű kézzel írott észrevételeiben megpróbálta elhárítani a szervezkedés vádját, eredménytelenül. „A vádirat elmulasztja pontosan megjelölni, hogy a nekem tulajdonított cselekmények közül mit ért népi demokratikus államrend elleni szervezke-

désben való részvételen. Amennyiben a X. 23-i eseményekben való részvételem szolgáltatja az alapot (...) a vád nyilvánvalóan hamis, hiszen semmiféle szervezkedésben nem vettem részt s magáról a készülő tüntetésről is csak egy véletlen folytán értesültem X. 22-én. De szétfoszlik a vád akkor is, ha alapját a XI. 4.-e utáni tevékenységem képezi, mert ebben az időszakban sem létezett semmiféle szervezet, melyet vezettem volna, vagy melyben részt vettem volna. A vádirat így természetesen nem is jelölhet meg közelebből semmiféle szervezetet, melyben 'tevékeny részt' vettem volna, csak általánosságban mozgó megállapításokat tesz.”²⁷

Krassó tudatában volt annak, hogy határozottan tiltakoznia kell minden vele szemben felmerült fegyveres tevékenységhez kapcsolódó vád ellen, mert az a halálbüntetéssel egyenlő. „A vádirat azt állítja, hogy X. 24-én a Studióban szerzett pisztolyt 'az épületben lövéssel kipróbáltam'. Ez valótlan! A pisztolyt valóban kipróbáltam, de nem az épületben, hanem azon kívül, a levegőbe adtam le egy próbálövést. A vádirat szerint X. 24-ről 25-re virradó éjjel részt vettem egy csoport tevékenységében, mely 'lesállításban helyezkedett el, hogy az arra járó szovjet katonai egységet megtámadják'. Ez valótlan! A szóban forgó ház előtt azért álltunk rövid ideig őrséget, hogy azt külső támadás elől igyekezzünk megvédeni.”²⁸

És reagált a nemzeti hős címkére is, szerencsére, így megtudhatjuk, hogy saját magának azzal magyarázta az „értékelést”, hogy a forradalom eszméibe vetett hitét nem adta fel.

Saját védelmében azt is felhozta, hogy teljes egészében koholmány a vádirat azon része, hogy a nyomozótisztet Kádár pribékének nevezte és felelősségre vonással fenyegette volna meg. Tulajdonképpen elképzelhető, hogy elhangzott Krassó részéről ez a kijelentés, de tudta, hogy ő nem írt ilyet alá a jegyzőkönyvben, tehát nem bizonyítható rá.

A vádirat a jogtalanságokról leginkább árulkodó része volt az egész eljárásnak, világos tehát, hogy nem igazságszolgáltatásról szólt a történet. Krassó első politikai pere elé nézett.

6. Az elsőfokú bírósági eljárás

Krassó György elsőfokú nyilvános tárgyalására 1957. június 11-én, 12-én és 14-én került sor a Budapesti Fővárosi Bíróságon. A tanácsvezető Bné dr. Tóth Matild²⁹ bírő, az ülnökök Kovács Lajos és Szegvári János, az ügyész dr. Biró Lászlóné. A vádlottat a tárgyalásra a Budapesti Megyei Börtönből szállították át és meghatalmazott védővel rendelkezett dr. Virágh Gyula személyében.

A tárgyalás első napján a vádlott meghallgatására került sor, a második napon a vád tanúit, a harmadik napon a védelem tanúit hallgatták meg, majd a vádbeszéd és a védelem meghallgatása után Krassó élhetett az utolsó szó jogával.

Röplapügyben a vád tanúiként lépett fel: Angyal István,³⁰ Gyurkó László,³¹ Kőműves László,³² Andorka Rudolf³³ és Kaás Ervin.³⁴ Vallomásukkal többé-kevésbé alátámasztották, hogy Krassó Magyarország szovjet megszállását követően szovjet- és kormányellenes röplapokat készített és sokszorozított. Az együttműködésük laza volt, de a bíróság mégis bizonyítottaknak látta a szervezkedést.

Szintén a tárgyalás második napján, 1957. június 12-én került sor a Krassó 1956. október 25. és 30. közötti letartóztatásáról tanúskodók³⁵ meghallgatására. Az ügy Krassó hat napos ÁVH-s fogságához kötődött, erről szóló cikke³⁶ plusz bizonyíték volt. A vita arról folyt, hogy a nála megtalált csőre töltött pisztolyért vagy a „fölös” ruházati cikkekért akarták-e statárium elé állítani. Krassó ÁVH-s fogsága jól jött ahhoz, hogy közbűntényt is keverhessenek az ügyébe, hogy ne tisztán politikai jellegű legyen a pere.

Az elsőfokú tárgyalás harmadik és egyben utolsó napján, 1957. június 14-én a védelem tanúinak a meghallgatásra került sor: dr. Beér János,³⁷ dr. Krassó Dezsőné,³⁸ aki mentességi joga ellenére vallomást kívánt tenni, Lipták Tamás és Oltványi Ambrus, valamint Heller Ágnes³⁹ és Hermann István,⁴⁰ akik arról számoltak be a bíróság előtt, hogy Krassó György önként vállalkozott kommunisták védelmezésére.

A megbízott védőügyvéd, akit a család barátjának dr. Beér János államjogásznak a közvetítésével talált, és aki mellett fia érdekében dr. Krassó Dezső meghatalmazott ügyvédként dolgozott, jogilag érdemben, de sajnos különösebb siker nélkül védte védencét.

Amellett érvelt, hogy védeence megtévesztett, mert 1956. november 15-től letartóztatásban van és nem tudhatja, hogy kint mi történik. És „még Kádár elvtárs sem ismerte fel Nagy Imrét, hogy lenne ez várható a vádlottól, aki nem is mondható vezetőnek”.⁴¹ Olyan büntetés kiszabását kérte a bíróságtól, hogy „lássa az igazságot, de a büntetés ne taszítsa, dobja el őt örökre”.⁴²

Krassó György az utolsó szó jogán megpróbálta védekezését összefoglalni. Elmondta, hogy sem október 23-át követően, sem október 30-tól november 4-ig, sem november 4-től 15-ig szervezkedésben, szervezetben tevékenyen nem vett részt, pár lövést leadott a rádió épületénél cél nélkül, de reggel amikor világos lett kiderült, hogy egy-két halott volt csak és azok sem ettől a lövöldözéstől.

A lopási vádat mélyen sértőnek és dehonesztálónak nevezte, majd rátért a politikai meggyőződésének ecsetelésére. Nem értett egyet a párttal, de magának azt a magyarázatot adta, hogy a részletkérdésekben vannak a hibák. Később észlelte, hogy súlyos hibák vannak és ezek a hibák úgy javíthatók ki, ha a Magyar Dolgozók Pártja megújódik és ennek képviselőjét Nagy Imrében látta. És az 1956. októberi események kezdetén olyan vezetőt látott benne, akiben bízni lehet. Az atrocitásokat elítélte, de a fővonalat változatlanul helyesnek ítélte. Nem kívánta vissza a kapitalizmust, a magyar dolgozó népet akarta változtatlanul a hatalomban látni, Magyarország a nemzeti függetlenségéért harcolt és nem a kapitalista restaurációért.⁴³

1957 nyarán és őszén, amikor a pere folyt nem lehetett tudni Nagy Imre sorsát. A Krassó per valamelyest előjele volt annak, hogy milyen keményen fognak Nagy Imrével szemben fellépni.

7. Az elsőfokú ítélet

Krassó György elsőfokú ítéletét 1957. június 19-én délután 2-kor hirdették ki a Budapesti Fővárosi Bíróság Markó utcai épületében az I./1. tárgyalótermében. Bűnösnek találták a népi demokratikus társadalmi rend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel és társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett lopás büntetteiben, és összbüntetésül hét évi börtönrre ítélték, továbbá négy évi időtartamra eltiltották a büntetőtörvénykönyvben felsorolt egyes jogainak gyakorlásától, a szülői jogok kivételével,⁴⁴ valamint háromezer forint összegű vagyonekobzásra⁴⁵ ítélték. Ezen kívül kötelezték, hogy a Verseny Áruház sértettnek – Budapest, VII. kerület, Rákóczi út 12. – az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül fizessen meg 2540 forintot – 1956. október 24-től kezdődő törvényes kamatokkal együtt. A felmerült bűnügyi költség is a vádlottat terhelte, ami 754 forint 40 fillért tett ki és az írásszakértői, valamint orvosszakértői díjakból tevődött össze. Tehát anyagi szempontból is megterhelő volt a büntetőper az '56-osoknak. Krassó György esetében is nyilván a család fizetett.

Az ítélet indoklása szerint Krassó György részvételét az 1956. október 23-án kirobbant eseményekben három tényező határozta meg: a családi körülményei, az egyéni fejlődése,

valamint a jelleme. A családi körülmények közül a bíróság elsődlegesnek a vádlott apjának a sorsváltozását tartotta, ami a vádlottra is kihatott. Dr. Krassó Dezsőt 1949. júliusában nyugdíjazták a külügyminisztériumtól, előbb azonban feleségével együtt kizárták a pártból. Az egyéni fejlődése tekintetében megállapították, hogy „1945-től 1949-ig történt előrehaladásához képest 1949-1955 között jelentősen visszaesett, elvesztette párttagságát és az egyetemet sem sikerült befejeznie.”⁴⁶ A jellemét is negatívnak állították be, „nem barátja a rendszeres, állandó és fegyelmet igénylő munkának, sőt fiatalságához képest meglepő kényelmességi elveket vallott”, „maga felett semmiféle rendet és szabályt nem tűrő ember”.⁴⁷ Értelmezésükben ezek a személyével szorosan összefüggő tényezők vezettek oda, hogy „teljes szívvel-lélekkel” kapcsolódott be „az eseményekbe”, egyrészt mert a „mindentől független szabadság, az ú. n. tiszta forradalom jellemének megfelelt”,⁴⁸ másrészt mert „szolgálatának jutalmául minden bizonnyal jobb pozícióra számíthatott”, amíg a „kapitalizmust restauráló uralkodó osztálynak” „szüksége lett volna rá”.

Krassó 1956. október 25. és 30. között előzetes letartóztatásban volt, ezért a bíróság tevékenységét, mivel ez az idő úgymond kiesett, három periódusra osztotta, és ezeket külön kezelte. 1956. október 23–25. között a rádió ostromában való részvételét tartották a legfontosabbnak, ahová az „ölik a népet” hír hallatán ment.⁴⁹ Azt, hogy a rádiónál érdemben fegyvert használt volna, nem tudták rábizonyítani a zárkaügynök bevonása ellenére sem. Valószínűleg ez volt a valóság.

1956. október 31. és november 3. között a különböző forradalmi bizottságokban igyekezett hasznossá tenni magát, az Értelmiségi Forradalmi Bizottságban, amely a jogi karon működött, a kb. tíztagú Információs Iroda tevékenységébe kapcsolódott be. Az Országos Nemzeti Bizottságnál, ami a Belgrád Rakparton volt, ígéretet kapott, hogy az általuk felállítandó rövidhullámú rádióadó munkatársa lehet.

Az eljárás során Krassó úgy adta elő, hogy november 4-i második szovjet offenzíva megindulása után úgy látta, hogy „további ellenállásnak a túlerő miatt nincs értelme”.⁵⁰ Az Országos Nemzeti Bizottságban több társával ebben állapodtak meg, majd felhagytak tevékenységükkel. Krassó innen vitte haza a sokszorosítógépet,⁵¹ és tovább tevékenykedett, de a fegyveres ellenállásnak valóban nem látta értelmét.

Krassó azt állította, hogy a harmadik, az 1956. november 5–15. közötti időszakban röpiratterjesztéssel foglalkozott. A Budapesti Forradalmi Bizottságban megismert „László” nevű személytől kapta a terjesztésre szánt anyagot, aki először apja, majd Lipták Tamás írógépének⁵² kölcsönadásával segített.

A bíróság értelmezésében a három periódus egymástól el nem választható, szerves egységet alkot, az elsőben Krassó erőszakkal akarta a „népi demokratikus társadalmi rendet” megdönteni, a másodikban osztályhelyezte alapján „helyezkedett”, a harmadikban pedig új módszerekkel, a röpirat fegyverével folytatta a „támadást a népi demokratikus államrend ellen”.⁵³

Az indoklás Krassó tevékenységének minősítésére is kitért. Tevékenysége nem a fennálló társadalmi rend elleni gyűlöletre való izgatás, nem lelki ráhatás, hanem annak megdöntésére irányuló mozgalomban való részvétel, amit meggyengítéssel és aláásással valószínűsített meg. A rádiónál való részvételét a bíróság nem tekintette szervezkedésnek, de a röpiratokkal kapcsolatos tevékenységét igen, akkor is ha „partnerei” ismeretlenek és nem ismert a mögöttük álló erők jellege sem.⁵⁴ Az indoklás hivatkozik az idevonatkozó bírói gyakorlatra, amely szerint nemcsak a közvetlen, erőszakos, fegyveres cselekmények tekinthetők szervezkedésnek, hanem az olyan cselekmények is, amelyek „ugyan egyenként még nem közvetlenül vezetnek a népi demokratikus társadalmi rend megdöntésére, de a maguk összességében ilyen befolyást gyakorolnak”.⁵⁵

A védelem azon hivatkozására, hogy a vádlott „kommunista volt és maradt” politikai szempontból érdekes választ adtak. Egyrészt ez a bűnösség szempontjából teljesen közömbös, másrészt súlyosbító körülményként értékelték, utalva a Horthy-rendszer büntetőpolitikai gyakorlatára. „Az államellenes cselekményeknek nincsenek kiemelt 'alanyai', bárki elkövetheti, sőt a proletárállamnak még szigorúbban kell értékelnie a magát kommunistának valló ember államellenes tevékenységét”.⁵⁶

Az elsőfokú bíróság a börtönbüntetés kiszabásakor nemcsak a vádlott cselekményeinek társadalmi veszélyességét, hanem személyének társadalmi veszélyességét is figyelembe vette, és azt hogy a vádlott „az ellenforradalmi célok” szolgálatába állította mind a tudását, mind a gyors felfogását.

8. A végindítvány és fellebbezési kérelem

Budapest Főváros Ügyészségének 1957. június 21-i keltezésű végindítványában a kihirdetett ítélet ellen az ügyész fellebbezési óvással élt.⁵⁷ A súlyosbítást azzal indokolta, hogy a vádlott „nem hazafias felbuzdulásból, hanem a népi demokratikus rendszer elleni gyűlöletből vezéreltetve vett részt egy olyan mozgalomban, amelynek célja a szocialista államrendszer megdöntése volt”,⁵⁸ és a kiszabott büntetésnél hosszabb tartalmú szabadságvesztés szükséges, ahhoz hogy a visszatartsák a további bűnözéstől. Különben a végindítvány ugyanazt a törvényhelyet jelöli meg, mint az elsőfokú ítélet, de használja a szervezkedés kifejezést is.

A fellebbezést dr. Virágh Gyula, Krassó védőügyvédje, már a főtárgyalást követően előszóban bejelentette, majd írásban is benyújtotta. A fellebbezésben kérte, egyrészt Krassó felmentését a lopás bűnetének vádja alól, másrészt a szervezkedés átminősítését izgatássá, és ennek megfelelően a kirott büntetés mértékének jelentékeny leszállítását.

A védő azt állította, hogy a bíróság „a bűnösség megállapításánál feltevésekre építve jut el ahhoz a következtetéshez, hogy Krassó György bűnös a lopás bűncselekményében”.⁵⁹ Vagyis abból, hogy nem volt télikabátja nem következik, hogy lopnia kellett. Az elítéléshez bizonyosság kell, nem pedig következtetés. És ha nincs meg a teljesen meggyugtató bizonyosság, a vádlott felmentendő.

A vád másik felével kapcsolatban az ügyvéd kiemelte, hogy a büntetés mértékének megállapításánál súlyosbító körülmény nem jelentkezik, mert a vádlott a népi demokratikus államrend elleni támadás miatt büntették meg és azt kétszer értékelni nem lehet. A vádlott által elkövetett bűncselekménynek az elkövetési eszköze és módja lényegében nem más, mint a röpi-
ratoknak egyedileg való terjesztése. A röpcédulák terjesztését csak ötletszerűen végezte, járó-
kelőknek adott belőle, egyes darabokat kiragasztott, de még a terjesztéshez sem alakított ki
semmiféle „szervezetet”. A Legfelsőbb Bíróságot arra is kérte, hogy olyan ítéletet hozzon,
amely „a vádlottban az egészséges magára ébredést legyen alkalmas életre hívni”.⁶⁰

9. A másodfokú tárgyalás

A fellebbezési tárgyalást eredetileg 1957. szeptember 23. délelőtt 9 órára tűzték ki, de a szabályszerű előállítási rendelvénnyel ellentétben a vádlott Krassó Györgyöt a Budapesti Megyei Börtönből nem állíthatták elő, mert át lett szállítva a Márianosztrai Börtönbe. A tárgyalást elnapolták 1957. szeptember 25. déli 12 órára.

A Legfelsőbb Népbíróági tárgyalást dr. Radó Zoltán tanácselnök vezette, Dudás János, Masszi Lajos, Rudas Ernő és Sántha Istvánné volt a négy népbíró, a legfőbb ügyész

képviselőjeként Dr. Borsi Zoltán volt jelen, Krassó György vádlott meghatalmazott ügyvédje dr. Virágh Gyula volt.

A jegyzőkönyv viszonylag szófukar, de Krassó felszólalását az utolsó szó jogán rögzíti, és abban érdekes fordulatnak lehetünk tanúi. „Angyal azt mondta, hogy november 8-án kapta a rölapot, holott én november 10-én készítettem. Az általam készített rölap⁶¹ hátulján Politikai alapfogalmak c. írás volt. Angyal azt mondta, hogy annak a hátán nem volt ilyen szöveg. Kőművessel kapcsolatban nem álltam.”⁶² A fenti szövegrész egyenlő a röpiratkészítés beismerésével. Kétféle magyarázat létezhet. Az egyik, hogy tendenciózus a jegyzőkönyvvezetés és Krassóra akarta sózni egyes röpiratok szerzőségét. Ellenérvként felhozható, hogy a jegyzőkönyv nyelvezete laza és spontán, beszélt nyelvre utal, és a végén visszavesz a kijelentés éléből, mintha a beszélő meggondolta volna magát. A másik lehetőség, hogy Krassó úgy érezte, hogy már nincs mit veszítenie, és tényleg elhangzott, amit a jegyzőkönyv tartalmaz. Ez nem tűnik logikusnak, mert Krassó jól tudta, hogy az írásszakértői vélemények is ellentmondtak egymásnak, így nem bizonyították még azt sem, hogy a „Szrájkot” című rölap fejlécét ő írta stencilre. A védelem meg rengeteg energiát és pénzt fordított erre a jelentéktelen sikerre is. De lehet, hogy váratlanul érte a fellebbezési tárgyalás, a börtönben megtelt keserűséggel és reménytelenséggel.

A rölapok készítésének a beismerése a tartalmukkal való azonosulást is jelentette. A „Szrájkot” című rölap⁶³ követelte a Nagy Imre-kormány visszaállítását, törvénytelennek és népnyomónak nevezte a Kádár-kormányt, sztrájkra szólított fel és reményt keltett az ENSZ csapatok segítségében.

A Politikai alapfogalmak című röpirat⁶⁴ nagyon kemény támadást intézett a Kádár-kormány ellen, moszkovita ügynököknek nevezte őket és hazugabbaknak, mint a Horthy-korszak és a Rákosi-korszak vezető politikusai voltak. Nagy valószínűséggel Krassó azért beszélt erről a rölapról, mert ennek a tartalmával azonosult a leginkább, talán ő maga is írta. A röpirat Kádár-kormányát nem forradalminak, hanem nyíltan ellenforradalminak tekintette, mert hatalmát a szovjet parancsnokok és tankjaik biztosították, szemben a törvényes, demokratikus Nagy Imre-kormánnyal, amelynek „idején” „a forradalmi magyar nép uralkodott”.

Krassó az utolsó szó jogán elhangzott felszólalásában magát szocialistának és a fasizmus ellenségének nevezi, de mást ért e fogalmak alatt, mint a bíróság. A politikai alapfogalmak szerint szocialista az a társadalom, melyben „nincs kizsákmányolás, melyben megvalósul a néphatalom, a munkáshatalom, az egyenjogú nemzetek szabad szövetsége”.⁶⁵ A szocializmus ellenségei tehát a „moszkovita hazaárulók” és nem az „egyszerű nép”. Krassó valószínűleg azért is nevezte magát szocialistának, hogy elhárítsa védőügyvédje stratégiáját, ami azt akarta bizonyítani, hogy ő kommunista.

A Legfelsőbb Népbíróság mennyire olvasta össze a különböző politikailag problematikus helyeket, azt nem tudni, de a Krassó György jelenséget a maguk szemszögéből, ami a történelmi távlatokétól egyértelműen különbözött, átlátták. A jegyzőkönyv szerint Krassó György hangvétele visszafogott volt, de nem tagadta meg önmagát.

10. A másodfokú ítélet

„A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának népbíróági tanácsa az Nbf. III. 5160/1957/29 számú ítéletében Krassó Györgyöt a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való aktív részvétel büntette és más bűncselekmény miatt az ellene folyamatban lévő büntető ügyben a budapesti fővárosi bíróság B.VII.1768/1957/17 számú ítéletét részben megváltoztatta: a vádlott szabadságvesztés büntetését 10 (tíz) évi

börtönre, az egyes jogoktól eltiltás tartalmát 5 (öt) évre felemelte, és egyben elrendelte a vádlott teljes vagyonának az elkobzását.”⁶⁶

Az indoklás szerint a vádlottnak az a fellebbezési előadása, hogy a lopást vádját vele szemben csak politikai okokból konstruálták meg, minden alapot nélkülöz és nem egyéb, mint „a vádlott jelenlegi gondolkodásmódjára is élesen rávilágító célzatos gyanúsítás. Sok olyan ellenforradalmi ügy ismeretes, amelyben a terhelteknek csak fegyveres felkelésben való részvétellel vagy röplapterjesztéssel vádolják, anélkül, hogy bárki azt állítaná, hogy fosztogattak is.”⁶⁷

A szervezkedés büntetése vonatkozóan az indoklás kiemeli, hogy azt a november 4-i időszakban követte el Krassó, amikor bekapcsolódott a „politikai síkon mozgó harcba”, ugyanis a röplapterjesztés önmagában szemlélve is „messze meghaladta a pusztá gyűlöletkeltés határát”, szerves része volt az ellenforradalmi mozgalom akkori formájának.

A Legfelsőbb Bíróság felrótta Krassónak, hogy nacionalista befolyás alatt áll, hogy szembekerült a törvényes kormánnyal és a Szovjetunióval, hogy sztrájkra uszított és a nyugati hatalmaktól várta a segítséget. Krassó „tudatos ellenforradalmár”, ha szabadrálbra kerülne a „mártír” szerepében tetszelegne, azért „olyan hosszú tartalmú szabadságvesztéssel kell sújtani, amely alatt nézeteit megváltoztathatja és amely lejártával már azoknak a száma is jelentősen csökken, akikre káros hatást tudna kifejteni”.⁶⁸

Feltevődik a kérdés, hogy Krassó ügyét másodfokon miért intézték el olyan gyorsan? Nagy Imre perbefogása körüli fejleményeket figyelve arra a következtetésre lehet jutni, hogy dr. Radó Zoltánnak, aki Krassó ügyében eljár és aki megkapta a megbízást, hogy a Nagy Imre pert levezesse, fel kellett készülnie a nagy feladatra. Krassó védőügyvédje több napos tárgyalásra készült, de hiába, védeence nem élvezett kitüntetett figyelmet.

11. Végkifejlet

1963. március 27-én Krassó György amnesztiával szabadult a Budapesti Országos Börtönből, formálisan 1973. július 16-án a Fővárosi Bíróság mentesítette a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól, a tanács elnöke dr. Lukács Tibor volt. Ítéletének semmisségét pedig már a rendszerváltás után, 1990. május 31-én mondta ki a Fővárosi Bíróságon dr. Horváth Ibolya bírónő.

Krassó György „1956-os pere” egy magatehetetlen ember vergődését mutatja az irdatlan nagy elnyomó gépezettel szemben. Míg Nagy Imre volt miniszterelnök ügyében hosszasan fontolgatták a lépéseket, addig Krassó útja nyílegyenesen vezetett a börtönbe. Az eljárás majd egy évig tartott. Mindenféle apró részlet felderítésével bíbelődtek, és csak kerülgették azt az alapvető konfliktust, hogy az egyik fél az 1956-os eseményeket népfelkelésnek, a másik pedig ellenforradalomnak tekintette. Krassó nem volt meghunyászkodó, de nem is szabad belőle áldozatot, netán hőst faragni. A feladat a valóság lehető leghitelesebb rekonstruálása. Krassó a hatalmát véres kézzel megszilárdító Kádár-kormány egyik legkitartóbb és leghangosabb ellenségévé vált. Az 1956-os pere csak a kezdet volt. Kádár sem hitte volna akkor, hogy Krassó nevét megismeri, és hogy ebben a perben egyik legnagyobb ellensége született meg.

JEGYZETEK

1. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57 Krassó György
2. Nagy W. András: Forradalmár, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/forradalmar>
3. Uo. 63. old.
4. Uo. 194. old.
5. Xantus János Krassó-portré, 1997, dokumentumfilm, OSA-306-0-4:25, 30 perces VHS kazetta
6. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 194. old.
7. Uo. 159. old.
8. Lipták József Tamás (1930-1998) elméleti matematikust Krassó perében tanúként hallgatták ki, de előzetes letartóztatásba csak 1959. február 2-án került; a Zsámboki Zoltán és társai perben 1959. június 2-án a Legfelsőbb Bíróság két és fél év börtönbüntetésre ítélte.
9. Oltványi Ambrus (1932-1983) irodalomtörténész.
10. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 207. old.
11. Uo. 69. old.
12. Uo. 75. old.
13. Krassó interjú, London, 1985, OHA/651.
14. Uo. 211. old.
15. Szokolczai Attila találó kifejezése a lumpen elem. Szokolczai Attila: Az '56-os politikai perek. rev.hu/portal/page/portal/rev/tanulmanyok/1956/pere (2015. augusztus)
16. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57 Krassó György, 147. old.
17. Kőműves László (1924-1986) tanár, közgazdász. 1957-ben nyolc hónapra ítélték. Orosz nyelvű stencilt készített Krassónak sokszorosítás céljából.
18. Gyurkó László (1930-2007) író, az 1956-os forradalomban való részvétele miatt izgatásért hat hónap börtönt kapott.
19. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 198. old.
20. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 147. old.
21. Uo. 151. old.
22. Kicska Imre rendőrhadnagy volt Krassó nyomozótisztje.
23. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 151. old.
24. Uo. 151. old.
25. Uo. 151. old.
26. Nagy Imrét 1957. április 14-én szállították vissza Snagovról Magyarországra. A nyomozást Budapesten, a Fő utcai vizsgálati fogságban folytatták le ellene.
27. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 153. old.
28. Uo. 157. old.
29. Bné dr. Tóth Matild (1914–1981) bírónő 1956-os forradalom megtorlásában három halálos ítéletet hozott.
30. Angyal István (1928–1958) a Tüzoltó utcai fegyveres csoport vezetője volt. A „Strájk” című röplapot 1956. november 8-án vagy 9-én kapta kézhez a Péterffy Sándor utcai kórházban, azzal hogy Krassóék készítik és ők is készítsenek. Nem tudta, hogy két Krassó van, azzal csak a kihallgatáson szembesült. Krassó Miklósnak volt évfolyamtársa 1949-ben, mielőtt az egyetemről kirúgták. (BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 197–198. old.)
31. Gyurkó László Krassó ellen vallott, de ezt a tárgyaláson elhangzottakból Krassó ezt nem értette meg. 1970-ben nyert betekintést egy másik ellene folyó bírósági eljárás alatt a saját 1956-tal kapcsolatos peranyagába és akkor látta, hogy Gyurkó vallott ellene. (személyes közlés) Krassó mindvégig következetesen tagadta a röpiratsokszorosítást, csak a terjesztést ismerte be. Gyurkó vallomása után vonták be Angyal Istvánt is az eljárásba.
32. Kőműves László a Közgazdasági Egyetem Nyelvi Intézeténél volt tanársegéd, tehát nem volt diák.
33. Andorka Rudolf (1931–1997) szociológus 1991-től haláláig a Közgazdasági Egyetem rektora volt, a forradalom alatti tevékenységéért öt hónap szabadságvesztésre ítélték. Az orosz nyelvű

- röplapot és annak magyar nyelvű változatát valószínűleg Lipták Tamástól vette át Krassó lakásának a közelében november 10-e körül.
34. Kaás Ervin (1925–1987) raktárost 1957-ben nyolc hónapra ítélték.
 35. Lukácsi János, Krassó első kihallgatója volt a Fő utcai börtönben; Szabó Lajos százados, BM dolgozó jelen volt a Nádor u./Mérleg u. sarkán található BM épület garázsában az elfogásakor, Kovács János ügyész volt megbízva Krassó ügyének kivizsgálásával.
 36. Krassó György: Hat nap az ÁVH fogságában. Magyar Jövő, 1956. október 31.
 37. Dr. Beér János államjogász, egyetemi tanár a forradalom napjaiban Krassóék Nádor utcai lakásában talált menedéket. Vallomása szerint szinte kizárt volt, hogy a lakásban röpiratkészítés folyt volna, és arról is tanúskodott, hogy Krassó György segítséget ígért a lakását közvetlenül fenyegető veszély elhárításában is, bár nem került rá sor. (BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 216–217. old.)
 38. Krassó György édesanyja azért vállalta a tanúskodást, hogy a lopás vádja alól megmenthesse a fiát. De nagy hibát követett el, mert elmondta, hogy Miklós fiának ő könyörgött, hogy hagyja el az országot, és az apja is a disszidálást javasolta.
 39. Heller Ágnes (1929–) filozófus Krassó György testvérével, Miklóssal volt jó barátságban.
 40. Hermann István (1925–1986) filozófus, esztéta. Heller Ágnes első férje volt.
 41. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57 Krassó György, 230. old.
 42. Uo. 230. old.
 43. Uo. 231–232. old.
 44. Krassó elítélésekor nő, de gyereke nem volt.
 45. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 27. old.
 46. Uo. 30. old.
 47. Uo. 30. old.
 48. Uo. 31. old.
 49. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 31. old.
 50. Uo. 33. old.
 51. Eörsi László: Az Országos Nemzeti Bizottság, 1956, Kortárs 2014/6.
 52. A Matematikai Kutató Intézettől kapta kölcsön Lipták Tamás az egyébként állami tulajdonú írógépet.
 53. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 41. old.
 54. Uo. 44. old.
 55. Uo. 44. old.
 56. Uo. 44. old.
 57. Olvashatatlan az ügyész aláírása, ezért nem tudható a neve.
 58. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 176. old.
 59. Uo. 257. old.
 60. Uo. 267. old.
 61. A „Sztrájkot” című röplapról van szó.
 62. BFL XXV. 4. a. B. 1768/57, 237. old.
 63. Uo. 420. old.
 64. Uo. 421. old.
 65. Uo. 421. old.
 66. Uo. 48. old.
 67. Uo. 51–52. old.
 68. Uo. 55. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BFL XXV. 4. a. B. 1768/57

Eörsi László: Az Országos Nemzeti Bizottság, 1956, Kortárs 2014/6.

Krassó György: Hat nap az ÁVH fogságában. Magyar Jövő, 1956. október 31.

Krassó interjú, London, 1985, OHA/651.

(<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC11371/11432.htm>)

Nagy W. András: Forradalmár, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/forradalmar>

Szakolczai Attila: Az '56-os politikai perek. rev.hu/portal/page/portal/rev/tanulmanyok/1956/pere.
2015. 08.

Xantus János Krassó-portré, 1997, dokumentumfilm, OSA-306-0-4:25, 30 perces VHS kazetta.